מ א ב ג ד מיי' פ"י מהלכות ברכות הל' יד מתג עשין כו טוש"ע או"ח ס"ר רכו סעיף א: מא ה מיי שם הלכה טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' רכט סעיף א: מב ו מיי' שם הלכה יד טו סמג שם טוש"ע או"ח

תורה אור השלם מָה שֶׁהְיָה הוּא שֶׁיִּהְיָה וּמַה שָׁנְּעֲשָׁה הוּא שַׁיַּעֲשֶׂה וְאֵין כָּל חָדֶשׁ תַּחַת הַשְּׁמֶשׁ: קהלת א טַ הַשְּׁמֶשׁ: קהלת א טַ קהלת אט

הַשְּׁטֶּשׁ: קהלת א ס 2. הַתֹּצִיא מִזְּרוֹת בְּעָתּוֹ וְעִישׁ עַל בְּנֶיה תַנְחַם: איוב לח לב 3. וְגָם אֲנֵי אַכָּה כַפִּי אֶל בַּפִּי וַהֲנָחֹתִי חֲמָתִי אֲנִי יְיָ דְּבַּרְתִּי: יחזקאל כא כב דברתי: בּרְתִּי: יחזקאי כא כב בִּי אַנִּי דְּבַרְתִּי בְּקּוְאָתִי הַטְתִי בָּם וְהַבָּּחְמְתִּי וְיִדְעוּ בָּרְתִי הָם וְהַבָּחְתִי וְיִדְעוּ בְּכַלוֹתִי חֲטָתִי בָּם: . חזקאל ה יג

 רְאַתְּה תַּנְבַא אֲלַיְהָם אַת
 רְאַמְרְהַ הַאָלָה וְאָמֵרְתְּ אֲלַיְהָם יִיְ מִמְּרוֹם יִשְׁאָג וּמִמְעוֹן קַדְשׁוֹ יִתַּן קּוֹלוֹ שאג ישאג על נוהו הידר בָּדֹרְכִים יַעֲנֶה אֶל כָּל ישְׁבֵי ירמיהו כה ל האָרֶץ: ירמיהו כה ל 6. בּה אָמַר וְיִ הַשְּׁמֵים בַּסְאִי וְהָאָרֶץ הַדֹּם רַגְלִי אַי הַ בִּיִּת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זה מקום מנוחתי: ישטיהו מו

ישעיהו סו א 7. קול רַעַמְךְּ בַּגַּלְגַּל הַאִּירוִּ בְרָקִים תַּבַל רְגְזָה יַתְּרְעַשׁ הַאָּרֵץ: וי תהלים עז יט

 לְקוֹל תִּתוֹ הֲמוֹן מַיִם בַּשְׁמִים וַיַּעֻלֶה נְשְׂאִים מִקְצַה הָאָרְץ בְּרָקִים לַמְּטֶר בָא בְּרוֹתָיוּ: ייי מֵאצְרוֹתָיוּ: ייי 9. מיי מַאבְּוּ וְנָּוּוּ 9. מַה תְּחַשְּׁבוּן אֶל יִיֶּ כָּלָה פ. מהיהושבון אַר יִי בְּרָהּהוא עשה לא הְקוּםפַּעֲמִים צְרָרוּ: נחום א טמה אֶצֶשֶׂה לְּךְ אֶפְרִיםמה אֶצֶשֶׂה לְךְ אֶפְרִיםמְה אֶצֶשֶׂה לְךְ יְהוּרָה וְחַסְדְּכֶם בַּעֲנֵן בֹּקֶר וְכַטַּל משפים הלה: הושט בד נְשְׁבְּים בְּצֵנן בּקֶר וְכָּטְּל מַשְׁבִּים הלְרָ: הושע וּ ד 11. יְדַעְתִּי בִּי בְּל אֲשֶׁר יִצְשָּׁה הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה לְעוֹלְם עָלְיוֹ אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנוּ אֵין לְגְרֹע וְהָאֱלֹהִים וּמִמֶּנוּ אֵין לֹגְרֹע וְהָאֱלֹהִים עשה שיראו מלפניו: קהלת גיד

קואת אָשֶׁר יִהְיֶה בֶּעֶנֶן בְּיוֹם הַגָּשֶׁם בֵּן מִרְאֵה הַנֹּגָה סָבִיב הוּא מַרְאֵה הַנֹּגָה סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד יְיָ ואַראַה וָאָפּל עַל פָּנַי ואַראַה וָאָפּל עַל פָּנַי וְאֶשְׁמֵע קּוֹל מְדַבֵּר: יחזקאל א כח מֹצֶעֶלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה.

הארץ ברקים למטר עשה מוצא רוח מאוצרותיו

ווואים קלהי 14. אַלְבִּישׁ שָׁמֵיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׁים בְּסוּתָם:

רבינו חננאל (המשך) עין, כדכתיב עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל, יש לומר שיש אף ופה. אלא בתורת שיש אף יפוז, אלא בומדות מדמין, כך כל דברי חכמים בתורת דימוי, אבל הכל מודים שאין לפניו לא בכיה ולא שחוק ולא דמעה ולא אנחה מגוף, אלא דברי אנחור מגורות דימוי החכמים בתורת דימוי כדברי הנביאים. על הרעמים. מאי רעמים אמר שמואל ענני דאתו בגלגלא, כדכתיב קול רעמך בגלגל. רבנן אמרי רעמים ענני אמר מיטרא בענני ממאסי

לערפה דטריף. דבר שהוח חסר וסתמוהו מגופו שעשחוהו כנוס יעל הרוחות אומר שבחו וגבורתו מלא עולם. ירושלמי מתני׳ כשבאים בועם אבל כשבאין בנחת אומר ברוך עושה בראשית: הלכך נימרינהו לתרוייהו. אומר ר"י דאין חוממין בברוך בברכה זו והיכי מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם נאמן בבריתו וקיים בשבועתו

וזוכר הברית: רבא אמר התם מברד שכחו

וגבורתו מלא עולם ועושה מעשה בראשית. פי׳ אומר או האי או האי איזה שירלה וכן פירש רב אלפס: ס הלבך נימרינהו לתרוייהו. רוכ ההודאות ואל ההודאות. לפיכך תקנו בישתבח אחר סיום הברכה ברוך אתה ה' אל מלך גדול בתשבחות אל ההודאות :: כנונד

כמרפא דמריף והאי דאזלא בתרה דאמרה לה הב לי בני שבשעה שהקב"ה בקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמה נמל שני כוכבים מעיש וסתמה וליהדר לה שאין הבור מתמלא מחוליתו אי נמי יאין קטיגור נעשה סניגור וליברי לה תרי ככבי אחריני יאין כל חדש תחת השמש א"ר נחמן עתיד הקב"ה להחזירן לה שנאמר יועיש על בניה תנחם: ועל הזועות: "מאי זועות א"ר קמינא גוהא

רב קטינא הוה קאזיל באורחא כי מטא אפתחא דבי אובא טמיא גנח גוהא אמר מי ידע אובא ממיא האי גוהא מהו רמא ליה קלא קטינא קטינא אמאי לא ידענא בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו והיינו גוהא א"ר קטינא אובא טמיא כדיב הוא ומיליה כדיבין אי הכי גוהא גוהא מיבעי ליה ולא היא גוהא גוהא עביד והאי דלא אודי ליה כי היכי דלא ליטעי כולי עלמא אבתריה ורב קטינא דידיה אמר סופק כפיו שנאמר וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי רבי נתן אומר אנחה מתאנח שנאמר ⁴והניחותי חמתי בם והנחמתי ורבנן אמרי בועם ברקיע שנאמר ⁵הידד כדורכים יענה אל כל יושבי הארץ רב אחא בר יעקב אמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד שנאמר יכה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי: ועל הרעמים: ימאי רעמים אמר שמואל ענני בגלגלא שנאמר יקול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ ורבגן אמרי ענגי דשפכי מיא להדדי שנאמר ילקול תתו המון מים בשמים רב אחא בר יעקב אמר ברקא תקיפא דבריק בענגא ומתבר גויזי דברוא רב אשי אמר ענגי יחלחולי מהלחלי ואתי זיקא ומנשב אפומייהו ודמי כזיקא על פום דני ומסתברא כרב אחא בר יעקב דבריק ברקא ומנהמי ענני ואתי מטרא: ועל הרוחות: ימאי רוחות אמר אביי זעפא ואמר אביי גמירי דזעפא בליליא לא הוי והא קא חזינן דהוי ההוא דאתחולי ביממא ואמר אביי גמירי דזעפא תרתי שעי לא קאי לקיים מה שנאמר °לא תקום פעמים צרה והא קא חזינן דקאי דמפסיק ביני ביני: ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם: ימאי ברקים אמר רבא ברקא ואמר רבא ברקא יחידאה וברקא חיורא וברקא ירוקתא וענני דסלקן בקרן מערבית ואתיין מקרן דרומית ותרתי ענני דסלקן חדא לאפי חברתה כולהו קשיין למאי נפקא מינה למבעי רחמי והני מילי בליליא אבל בצפרא לית בהו מששא יאמר רבי שמואל בר יצחק הני ענני דצפרא לית בהו מששא דכתיב ייוחסדכם כענן בקר וגו' א"ל רב פפא לאביי הא אמרי אינשי כד מפתח בבי מימרא בר חמרא מוך שקיך וגני לא קשיא הא דקמר בעיבא הא דקמר בענני אמר ר' אלכסנדרי אמר ר' יהושע בן לוי לא נבראו רעמים אלא לפשום עקמומית שבלב שנאמר ייוהאלהים עשה שייראו מלפניו וא"ר אלכסנדרי אמר ריב"ל הרואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו שנאמר 1יכמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו' ואראה ואפוי על פני 🌣 לייטי עלה במערבא משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא אבל ברוכי ודאי מברך מאי מברך ברוך זוכר הברית במתניתא תנא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו יא"ר פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו -ברוך זוכר הברית יונאמן בבריתו וקיים במאמרו: על ההרים ועל הגבעות: אמו כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית נינהו והכתיב יברקים למטר עשה אמר אביי כרוך ותני רבא אמר יהתם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית הכא עושה מעשה בראשית איכא שכחו מלא עולם ליכא אריב"ל הרואה רקיע במהרתה אומר ברוך עושה ייבראשית אימתי אמר אביי כי אתא ממרא כולי ליליא ובצפרא אתא אסתנא ומגליא להו לשמיא ופליגי דרפרם בר פפא א"ר חסדא דאמר רפרם בר פפא א"ר חסדא מיום שחרב בהמ"ק לא נראית רקיע במהרתה שנאמר ביאלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם:

במקום אחד אלא כל אחד ואחד במקומו: אומר ברוך עושה בראשים. שכך היתה ברייתו ואחר כך כסוהו עננים: אסחנא. רוח לפונית: בתקופתה

ומסין המוס ימוס כלומר (הבוסר) והברסן מחמם גזיזי השלג והז נמסיז ויורדיז בעננים. ומסתברא בענים כותיה דחזינז בריק [מסי] המוס ימוס כדומר (הברקר) (הברק) מחמם גדידי השלג הזן נמסין ויורדין בעננים. ומסתברא בעננים כוחיה רחזינן בריק ברקא ומנהמין ענני ואתי מיטרא. רב אשי אמר ענני חלחולי מחללי ונשיב זיקא אפומיהו ומשתמע רעם כי קלא אפום דני. אמר רי יהושטע בן לוי הרואה קשת צריך ליפול על פניו, שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה כברר י״י וג׳. ולא היא, משום דמחזי כמו דפלח ליה לקשת. אלא צריך לברוכי ב״א [י״י אלי] מלך העולם זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו. אמר [רבא] ברקא חיורא וברקא יחידאה וענני יורקתא ותרתי ענני דסלקן להדי הדדי ועננא דסלקא מקרן מערבית דרומית, באמהו אמר קר באן בין קאדותו אובן קאדותו או רעני יו קוא חונו זי עני זיס קר היי הודי זענגו טקא מקון מצוביות ווכזו, צורך למיבעא עליה רחמי דקשיין. ועל הרוחות. אוקמה אביי ברוח של (עוף) [עוף]. ועף]. ואמ' גמירי דועפא לא הוי בליליא, אילא אם כן מתחיל מיממא, ומגיר דועפא תרתי שעי לא הוה, שנאמר לא תקום פעמים צדה. וקמא ליה דעל הרעמים והברקים מברך שתים, ברוך שכוחו מלא עולם וברוך עושה בראשית. [ירושלמי: על הבוקים ר׳ ירמיה ור׳ זעירא אמרו בשם ר׳ חסרא דיו פעם אחת בכל יום, רבי יוסי בעי מה אנן קיימין, אם בטרודין דיו פעם אחת בכל יום וכר׳. פירוש, אעפ״י שאינן נראין הברקים סמוכין זה אצל זה, אלא עכשיו פעם אחת ואחר שעה פעם אחרת, כיון שלא נפסקו העננים לגמרי די בברכה אחת. אבל אם העננים הראשונים נפסקו לגמרי ושמים זכו בעיניו, אם חוזר ורואה אח״כ מברך פעם אחרת].

ומתחזי כמכה בקורנס. טרפא דטריף מוכה בהכאות כמו ביצה ש טרופה. ל"א דמתחזיא כדטרפא מטרף נדבק יחד ועשאו סניפין כמין חיבור: והאי דאולא. עיש אחר כימה: דאמרה לה הב לי בני. שני כוכבים שלי: וליהדר. לכימה אותן

כוכבים עלמן שנטל הימנה: גוהא.

בלשונם קורין רעידת הארץ גוהא: אובא טמיא. בעל אוב של עלמות שעושה כשוף בעלמות המת. טמיא עלמות ודומה לו במסכת כלים בית מלא טמיא ופי׳ רב האיי) מלא טמיא בית שהוא מלא עלמות והביא ראיה על זה מבראשית רבהי) דקתני אדרינוס שחיק טמיא דהיינו שחיק עלמות. ואין לפרש אוב טמא שאין זה הלשון: גנה גוהא. ותגעש ותרעש כלומר נודעועת הארץ מאד מאד. גנח גוהא חדא מילתא היא וכן הלשון: גוהא גוהא מיבעי ליה. שני פעמים היה לו להודעוע כנגד שתי דמעות: סופק לפיו. ומאותו קול מזדעזעת הארץ שמלינו שכפיו סופק שנאמר גם אני אכה כפי אל כפי (יחוקאל כא): אנחה מחאנה. ומאותה אנחה מרעיד הקרקע ומלינו שמתאנח שנאמר והניחותי חמתי בם (יחוקאל ה) כביכול כאדם שיש לו חימה ומתאנח ומתנחם דעתו ועושה לו נחת רוח: והנחמתי. אנחם על הרעה שעשיתי להן: הידד כדורכים יענה. שדורך ובועט ברקיע: והחרץ הדום רגלי. כגון שדחהם מחת כסח הכבוד ומגיע בעוטו עד לארן שהיא הדום רגליו: ענני בגלגלא. עננים מתחופפין ומתחככין ונשמע הקול. לשון אחר העננים פוגעין בגלגל ומתגלגלות עם הגלגל בעל כרחם ואותו הקול היינו רעמים: ברקא. ברקים של אש: ומתבר גויוי דברות. ואותו הקול היינו רעמים. גזיזי גלציי"ש חתיכות של ברד: חלחולי מחלחלי. ענני ומנשב זיקא עלייהו והיינו רעמים: מנהמי ענני. הומות העננים: זעפא. סופטורביי"ל: ברקא. אישלחיר"א לשון מבריק נהרש: ברקא יחידאה. שלא הבריק אלא פעם אחד: וברקה חיורה וברקה ירוקחה כולהו קשיין. שאינם של ברכה: דסלקן חדה להפי חברתה. ששני עננים פוגעים זה את זה: ענן בקר. לא קבוע: כד מפתח בבי מטרא בר חמרא מוך שקיך וגני. אם כשתפתח דלתיך בבקר ירד לך מטר לך אני אומר חמר ההולך ממקום למקום להביא מבואה מוך שקיך וגני כפול שקך מחמיך ומישן עליו ולא מלך אנה ואנה להביא מבואה לפי שיהיו החטים בזול בשביל הגשם: ה"ג הא דקטר בעיבא. נתקשרו השמים בעב עבה אז טוב כי ירד גשם רב: הא דקטיר בעונה. ענן קלוש הוא ענן בקר שחין בו ממש: לריך שיפול על פניו. לפי שהוא מראה כבוד ה': כרוך וסני. בכולהו ברוך עושה בראשית וברוך שכחו מלא עולם כרוך ותני לכולהו בחדא בבא ועל כולם שתי ברכות הללו: על ההרים לא מצי לברוכי מלא עולם שאינן

א) לעיל ג: סנהדרין טו., ב) וחגיגה יג: כ״ה כו. הדושיו בן נוגיגם יגור ייז כו קוומץ ה.], ג) פיי חלולין קלת, ד) תענית ו: ע"ש, ד) קדושין לג: וש"קן, ו) [לקמן עמוד ב ס.] תענית ז. מגילה כא:, ו) ול"ל נאמן בלא וא"ו. וכ"ל נמתן בנת חייו.
 הגר"א באו"ח סי רכת ס"ק
 ח), ח) מעשה בראשית,
 ע) [שבת פ:], י) [אהלות פי"ו מ"גן, ל) [פרשה עת],
 ל) בס"א: שדחק, מ) [עי ב"מ עח:ו. () ושייר לעיל במשנה נד.], ס) שייך מע"ל,

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש הוסיף. א. בונוס די ש חוסק כלומר הוא מהולל בר ההודאות והוא א ההודאות.

→ לעזי רש"י

נלציי"ש [גלצונ"ש]. חתיכות קרח. סופטורביי"ל [טורביי"ל]. סופה. אישלוזיר"א

מוסף רש"י

אין הבור מתמלא מחוליתו. העוקר חולים מבור כרוי וחור ומשליכו לחוכו אין מתמלא בכך (דעיד ג: סנהדרין מז.). אין קטיגור נעשה סניגור. קטיגור, שוגל. סניגור, לוהב מלין יושר (חגיגה יג.). כענן בקר. שאין בו ממש (תענית ו:).

רבינו חננאל

נטל הקב״ה שני כוכבים מכימה ונפרדו שניהם ובא ארול לעולם. ורשויהם ומל מבול לעולם, ובשניהם נסל שני כוכבים מעש וסתם בהן פירצה של כימה ועמד המבול, הינו דכתיב ועיש על בניה תנחם. כלומר, . הכוכבים שניטלו ממנה. הכוכבים שניסלו ממנה... [מאי ועל הזוועות ... [מאי זועות א"ר קטינא גוהא. רב קטינא הוי קאזיל באורחא כי מטא אפתחא דבי טמיא ננח. פי׳ אובא טמיא. כי בעת שרואה הקב"ה צערן בעת שרואה הקביה צעון ישראל שמצערין אותן האומות ביותר מחשב להביא מבול [זוכר ברית] ומוריד שתי דמעות חס ישלום דמעה (מעין) [ממש] ושלום מעה (מעין) נמפח כעין אלא [מעין] טיפות כעין דמעות, ומ[ת]נחם הקב״ה שלא לאבד עולמו, ומתגלגלות ויורדות לים ומתגלגלות ויוודות לים
הגדלג וקלן הולך מטוף
הגדול וקלן הולך מטוף
הגדוא. זו כולו להראות
לישראל שהקדוש בדון
הוא לא עובם ולא שכחם
להא לא נושם וכי עתיד
להט שלא יתיאשו מן
להמוירן, כל זה לחזק את
ולה הגאולה, אילא יכבלו על
בם שלא יתיאשו מן
הגאולה, אילא יכבלו על
שנו דקביה להרותם
שגור הקביה להרותם
בגלות, כמו שגזר בראשונה יעכדום וענו אותם ארכע ועבדום וענו אותם ארבע וג', זמן אותו הגלות היה ידוע וזה אינו ידוע, אילא מכל פנים יש זמן קצוב לגלות, ומראה הקב״ה בעולמו כמו אותות להודיע בעולמו כמו אותות להחיץע כי יש לפני הקב״ה כמין קושי מפני ישראל שהם בשעבוד וגולין ומטולטלין, וכי רחמיו עליהם לא נטשם וכי עתיד להחזירן (מ)[כ]בתחלה, והם כשראו (מ)(כ]בתולה, והם כשו או כך אומרים הנה הקב״ה [בדירן] רחמיו עלינו וזכרונינו לפניו ומתחזקים ביראתו ומחזיקים בתורתו

וחוקיו ומשפטיו. **והשיב** רב קטינא איבא טמיא. כמו שהיה שקר שהוא אלוה כד הם שקר כל דבריו. וכי אינם כמיז דמעות אילא הוזקרו ומשפטיר. והשיב רב קטינה איבט מטיה, כמו שהיה שקר שהוא אירוה כך הם שקר כל דבריו, וכי אינם כמין דמעות אירא כמו ספיקות כפים גוזור (גוזור) הקב"ה למלאך וסופק כפים, כדכתיב וגם אני אכה כפי אל כפי ויוצא זיעזוע מביניהן זוז היא גוהא. והאי דאמר רב קטינא דברי איבא טמיא שקר הם, כדי שלא לקיים דבריו ויטעו בני אדם אחריו שיאמרו הנה יש בו ממש. וזה שאמר ר' נתן מתאנח, חס ושלום שיש לשם אנחה, אילא גוזר הקב"ה על המלאך [שיתאנח, וזהו שאמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד גוזר על המלאך] העומד תחת כסא הכבוד לדחוק רגליו. ורבנן אמרי אומר למלאך ובועט ברקיע שנאמר הידד כדורכים כסא הכבוד גרור על המלאךן העומד תחת כסא הכבוד לדחוק רגליו. ורבנן אמרי אומר למלאך וברעם ברקיע שנאמר הידד כדורכים
יענה. זות הדבר ידער האחקביה אומר למלאך בדמרים ויצא מלאך ידי עך במתנה אשיור. ואלמלא קא כתוב שיש בעבודנה]
זרנה] שד, לא היינו אומרין אותו, אלא כיון שמצאנו מקרא שכתוב יובחו לשדים לא אלוה, פירשנו איבא טמיא, שד. ואין זה
קשה בדכתוב בדברי רבותינו כי השדים מסיחון, שהן אמרו במסכת הגיגה פרק אין דורשין בעריות, ששה דברין נאמרו בשדים,
שלשה כבני אדם ושלשה כמלאכין, אוכלין ושותין כבני אדם ופרים ורבים כבני אדם ומים כבני אדם. שלשה כמלאכין, ווכלין ושותין כבני אדם ופרים ורבים כבני אדם ומים כבלי הדלם מה אחד הבקיים
מסוף העולם ועד סופו כמלאכים, ויש להם כנפים, ושומעין מה שעמיר להיות כמלאכים. וכל חכמי התלמוד כולם פה אחד הבקיים
בדברי חכמי התלמוד מפרשים הדברם הללו בתורת משלינם), וכמו שאמר הכתוב עורה למה תישן י"י, וכי אפשר לומר שיש